

ДИСКУСІЇ ЩОДО РЕФОРМИ ЦЕРКОВНОГО КАЛЕНДАРЯ В КОНТЕКСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ПРАВОСЛАВНОГО ЦЕРКОВНОГО СОБОРУ 1918 Р.

Ключові слова: календарна реформа, церковний календар, Всеукраїнський Православний Церковний Собор 1918 р., старий і новий стиль.

Keywords: calendar reform, Church calendar, All-Ukrainian Orthodox Church Council of 1918, Old and New Style.

Закон Української Центральної Ради від 12 лютого 1918 р. запровадив у цивільному житті григоріанський календар, що поставило перед православною спільнотою питання про доцільність аналогічної реформи церковного календаря. У суспільстві виникла потреба в авторитетному та соборному осмисленні цього питання. Воно стало предметом обговорення на Всеукраїнському Православному Церковному Соборі 1918 р. Цей Собор є однією з малодосліджених подій в історії українського православ'я початку ХХ ст. Оскільки він поставив на порядок денний питання церковного устрою та інші важливі виклики того часу. У складних політичних умовах Собор прагнув поєднати вірність канонічній традиції з відповіддю на суспільні виклики, виробляючи рішення через роботу комісій і пленарні дискусії. Його постанови засвідчили прагнення до соборного, нормативно виваженого врегулювання внутрішньоцерковних проблем в умовах становлення української церковної ідентичності. Метою тез є аналіз перебігу дискусій щодо реформи церковного календаря на Всеукраїнському Соборі 1918 р. та визначення аргументів, які зумовили ухвалення відповідного рішення. Актуальність цього питання зберігається і нині: в Україні досі існують розбіжності щодо використання різних календарних систем, що впливає на святкування релігійних свят, організацію богослужінь та міжконфесійні відносини, а аналіз історичних дискусій 1918 р. дає змогу зрозуміти співвідношення традиції та інновацій в ухваленні церковних рішень.

Під час обговорення питання календаря на сьомому пленарному засіданні 23 червня (6 липня – за новим стилем) на Всеукраїнському Соборі було зазначено, що «проведена Російським урядом реформа календаря, введена на даний час і в Україні для цивільного життя, з перших же днів природно ставила перед церковно-суспільними масами питання про календар у церковному обиході». Авторитетного розв'язання цього питання православні очікували «тільки від Церковного Собору», і тому Собор «не пройшов повз ці очікування церковного суспільства і висловив своє слово за першої наявної можливості, щоб не давати приводу до будь-яких непорозумінь і довільних тлумачень». Причому один із промовців «підкреслив і небезпечну її сторону, наводячи в якості ілюстрації сумні факти сучасної церковної практики в Галичині, спричинені зміною календаря» [5, с. 28]. Промовець, імовірно, звернувся до прикладу ініціативи єпископа Греко-Католицької Церкви Георгія Хомишина щодо календарної реформи, оскільки вона спричинила

не лише літургійні зміни, а й суспільний резонанс та внутрішнє напруження серед його парафіян. Зміна була сприйнята частиною вірян як крок до політичного й культурного переорієнтування, що загостило міжконфесійні та національні суперечності в Галичині. Саме тому цей випадок наводився як застереження щодо можливих негативних наслідків непродуманих церковних рішень.

Далі було висловлено низку аргументів, що свідчили про домінування консервативної позиції. Протоієрей А. Мурін наголошував на принциповому розрізненні «державного» та «церковного» стилів, підкреслюючи, що сама постановка питання про реформу церковного календаря є недопустимою, оскільки Церква з давніх часів неухильно його дотримується. На його думку, Собор мав звернутися до всіх православних християн із роз'ясненням про незмінність церковного календаря «на віки віків», водночас зазначалося, що уніати повинні святкувати за православним календарем. Священник О. Маричев, спираючись на власні спостереження, підтверджував практичну несприйнятливність нового календаря в Галичині, зауважуючи, що навіть у тих храмах, де богослужіння звершувалися за новим стилем, віряни їх не відвідували [3, арк. 37]. У контексті національно-культурного протистояння між католиками-поляками та уніатами-українцями календар виступав не лише літургійним питанням, а й символічним маркером конфесійної та національної ідентичності, що підкреслював лінію суспільного поділу.

Єпископ Чернігівський Пахомій також навів думки проф. Л. Соколова і проф. прот. О. Глаголева, які встановили, що «питання про церковний календар є питанням усієї Східної Православної Церкви, і тому кожна окрема православна церква не може розв'язувати його лише за власним розсудом» [5, с. 28].

У ході соборних дебатів було також зазначено, що на Всеросійському Соборі вже ухвалено рішення звернутися з проханням до Московського патріарха, аби той ініціював перед Константинопольським патріархом порушення календарного питання в масштабі всієї Церкви. До моменту всеправославного розгляду цього питання пропонувалося зберігати чинний церковний календар без змін. У зв'язку з цим, Голова Собору єпископ Пимен (Пегов) поставив на голосування питання: «Чи угодно Собору в питанні про свята залишитися при старому стилі?». Позитивне рішення щодо цього ухвалили одноголосно. Також у питанні святкування Пасхи Собор одноголосно постановив, наслідуючи приклад Всеросійського Собору 1917–1918 рр., «триматися старого стилю» [3, арк. 37 зв.; 4, с. 192].

У матеріалах другої сесії Собору зберігся документ із двома варіантами формулювання рішення щодо церковного календаря. У первісному машинописному тексті, який зберігся, було зафіксовано формулу: «В питанні про свята церковні календаря церковного не змінювати» [2, арк. 14]. Це формулювання було згодом закреслене, а поверх нього олівцем внесена поправка: «церковний календар залишається чинним і свята звершуються за старими числами» [2, арк. 26]. Однак і ця редакція не була затверджена як остаточна, що свідчить про триваючі дискусії навколо календарного питання.

Остаточне рішення з цього приводу було та оформлене окремим актом під назвою «Постанова про Церковний Календар». Із цього приводу Собор постановив: «Календаря церковного не міняти» [1, арк. 47]. Отже, Собор підтвердив збереження чинного календарного устрою без змін.

Враховуючи зазначену вище інформацію, доходимо висновку, що розгляд календарного питання на Всеукраїнському Православному Церковному Соборі 1918 р. показує: воно сприймалося як складна канонічна й церковно-правова проблема, а не як технічне узгодження з державним календарем. Учасники дискусій виходили з позиції, що зміна церковного стилю перевищує компетенцію окремої Церкви та потребує загальноцерковного розгляду.

Аргументація соборян спиралася на апеляцію до традиції, пастирські міркування та врахування практичного досвіду регіонів, де календарні зміни викликали напруження серед вірян. У підсумку Собор ухвалив рішення зберегти чинний календар без змін. Отже, в умовах політичної нестабільності та формування української церковної ідентичності Собор обрав шлях збереження чинного календаря як засіб підтримання богослужбової стабільності та церковного миру.

Джерела та література

1. Звіт про роботу 2 Сесії Всеукраїнського Православного Церковного Собору. Короткий літопис I Всеукраїнського духовного собору та його важливіші постанови. *Центральний державний архів вищих органів влади та управління України*. Ф. 1071. Оп. 1. Спр. 219.

2. Постанови 2 Сесії Всеукраїнського Православного Собору. *Центральний державний архів вищих органів влади та управління України*. Ф. 3984. Оп. 3. Спр. 1.

3. Протоколи засідань 2 сесії Собору Всеукраїнської православної церкви під головуванням єпископа Балтського Пимена в будинку Релігійно-просвітницького товариства у м. Києві. *Центральний державний архів вищих органів влади та управління України*. Ф. 1071. Оп. 1. Спр. 220.

4. Скрынченко Д. Всеукраинский Церковный Собор. *Киевский Православный Вестник*. 1918. № 7.

5. Хроника с Всеукраинского Церковного Собора. *Церковно-общественная мысль*. Киев. 1918. № 15–16.

Ієромонах Павел (Вітрук Володимир Іванович)

Київська духовна академія і семінарія

МІЖЦЕРКОВНІ ВІДНОСИНИ ОБНОВЛЕНСЬКОЇ УКРАЇНСЬКОЇ СИНОДАЛЬНОЇ ЦЕРКВИ З ПОМІСНИМИ ПРАВОСЛАВНИМИ ЦЕРКВАМИ: ФОРМИ, ЗМІСТ І ЗНАЧЕННЯ (1920–1930 РР.)

Ключові слова: Українська Синодальна Церква, міжцерковні відносини.

Keywords: Ukrainian Synodal Church, interchurch relations.

У 1920-х рр. обновленська Українська Синодальна Церква (УСЦ) надавала великого значення зовнішнім церковним контактам, розглядаючи їх як засіб легітимації власного статусу в умовах глибокої внутрішньоцерковної кризи та державного тиску. Встановлення і підтримка зв'язків із Помісними Православ-